

Василь Мадзігон,
ORCID ID 0000-0003-0692-2500
Ніна Федорова,
ORCID ID 0000-0003-4392-4686
м. Київ

ЗДІБНОСТІ – ТВОРЧІСТЬ – ОБДАРОВАНІСТЬ ОСОБИСТОСТІ

Анотація.

Автори статті узагальнюють проблеми здібностей, творчості та обдарованості учнів ЗЗСО, зосереджують увагу читачів на принципових відмінностях понять «здібності», «творчість» та «обдарованість». Говорячи про здібності, розкриваються елементи та етапи їх розвитку, а також автори акцентують увагу на класифікації. Описуючи поняття «творчість» автори нагадують про те, що для розвитку творчих здібностей та обдарованості необхідно створювати певні умови. Обдарованість також має свою класифікацію. Автори пропонують критерії оцінювання творчих здібностей учнів.

Ключові слова: задатки; здібності; творчість; обдарованість учнів.

Впродовж десятиліть людство вивчає проблеми обдарованості особистості, визначаючи багато схожого у людини і тварини. Цими елементами є *елементарні здібності* такі, як: сприйняття, мислення, пам'ять, здібності до елементарних комунікацій. Але в людини формування здібностей має принципову відмінність ніж у тварин. В особистості, окрім біологічних, є здібності *загальні* та *спеціальні інтелектуальні*, що забезпечують її розвиток у певному середовищі. Вони засновані на використанні: *мови та логіки, теорії і практики, освіти і творчості*, а також є *предметними* та *міжособистісними*.

Загальні здібності містять те, що визначає успіх особистості в різних видах діяльності. До них віднесемо розумові здібності, пам'ять, чіткість рухів тощо. Спеціальні інтелектуальні здібності визначають специфічні здібності. До них можемо віднести *музичні, літературні, математичні, технічні, художні* тощо.

Так, В. Шадриков, використовуючи ідеї та експериментальні праці вчених Л. Виготського, П. Анохіна, Б. Ананьєва, запропонував визначати здібності як властивості функціональних систем, що реалізують окремі психічні функції [6]. Б. Теплов вважав, що здібності не можуть існувати інакше ніж у процесі розвитку [4]. Здібність, що не розвивається, а особистість, яка не застосовує її на практиці, згодом зникає.

Особа, зростаючи, постійно підтримує і розвиває відповідні здібності. Б. Теплов також вважає, що здібності – це те, що зводиться до знань, умінь та навичок і підкріплюється практикою. Це дійсно так, тому що на кожному віковому періоді зростання (дошкільному, шкільному, підлітковому тощо) особистості вони інші.

Поняття «задатки» С. Гончаренко обґрунтував так: «...природжені анатомо-фізіологічні особливості організму, головним чином його нервової системи й почуттів як природні, органічні передумови розвитку здібностей людини, однак самі їх не визначають. Для розвитку здібностей навіть за найкращих умов, задаткам необхідні суспільні умови, а також діяльність людини в певному напрямі. Якщо людина, яка має навіть особливі задатки, не розвиває їх через відповідну діяльність, то в неї не будуть розвиватися здібності. Вони можуть розвиватися залежно від умов життя і діяльності людини» [1].

Натомість А. Хуторський вважає, що необхідно з метою визначення ідеального зразку учня визначити ключові здібності, що складатимуть базу евристичних компетенцій, що буде слугувати провідником для визначення обдарованого учня, який пізнаючи реальну дійсність, виконує такі види діяльності:

а) *пізнання* (засвоєння) об'єктів оточуючого середовища, що мають знання про нього;

б) *створення* учнем особистісного освітнього продукту/продукції як еквіваленту власного освітнього нарощування;

в) *самоорганізація* попередніх видів діяльності – пізнання і створення.

Під час здійснення учнем певних видів освітньої діяльності в нього проявляються *відповідні якості* особистості, за яких оточуюче середовище формує його образ, а саме: 1) *когнітивні* (пізнавальні) – вміння відчувати оточуючий світ, формулювати питання, відшукувати причини явищ, визначати власне розуміння питання тощо; 2) *інноваційні* (творчі) – задоволеність, фантазія, гнучкість розуму, чуткість до протиріч, розкутість думки і почуттів, прогностичність, наявність власної думки тощо; 3) *методологічні* (організаційно-діяльнісні) – *здібності*: усвідомленості цілей освітньої діяльності та вміння їх обґрунтувати; ставити цілі та досягати їх; до нормотворчості; рефлексивного мислення; комунікативних якостей тощо [5]. Види діяльності, за яких формуються здібності, завжди є конкретними. За словником С. Гончаренка поняття «здібності» – це «сукупність індивідуально-психологічних особливостей особистості, що сприяють успішності педагогічної діяльності: комунікативність, перцептивні здібності, динамізм особистості, емоційна стійкість, оптимістичне прогнозування, креативність тощо» [1]. А М. Ярмаченко дав таке обґрунтування поняттю «здібність» – «індивідуально-психологічні особливості як суб'єкта успішного виконання визначеного типу діяльності. Здібності не зводяться до знань, умінь та навичок індивіда. Їх проявами є швидкість, глибина, легкість і міцність оволодіння засобами та прийомами діяльності... Вони формуються на основі задатків, Засобами діагностики здібностей є тести... Рівень і ступінь розвитку здібностей визначаються поняттями «талант» і «геніальність» [2].

У теорії за Б. Ананьєвим структура якостей особистості має три рівня:

перший – індивідуальний (природний). Це статеві, конституційні та нейродинамічні особливості, вищим проявом яких є *задатки*;

другий – суб'єктивні властивості, що характеризують особистість як суб'єкта діяльності, спілкування та пізнання і містять особливості: уваги, пам'яті, сприйняття тощо. Інтеграцією цих якостей є здібності;

третє – особистісні, що характеризують особу як соціальне істоту, пов'язану із соціальними: ролями, статусом, структурою цінностей. Вищий рівень в ієрархії особистісних якостей представлено *характером* і *нахилам* особистості.

Частіше здібності розглядаються у взаємовідношеннях між суб'єктами та відіграють перетворювальні й організаційні індивідуальні та суб'єктивні властивості. Разом з тим, характерологічні риси особистості значно впливають на формування здібностей. Це – цілеспрямованість, працелюбність, впертість, що знадобляться для успішного розв'язання задач.

Згадуючи здібності необхідно зупинитися на їх розвитку.

З метою перетворення задатків на здібності необхідно пройти значний шлях розвитку. Дитини, а потім особистість проходить його з перших днів життя. У процесі розвитку здібностей можна виділити певні їх етапи, перебуваючи на яких здійснюється підготовка анатомо-фізіологічної основи майбутніх здібностей, на інших – здійснюється становлення задатків небіологічного плану, на третіх складається і досягається відповідний рівень необхідної здібності. Ці процеси можуть здійснюватися паралельно.

Отже, *перший етап* будь-якої здібності пов'язано з формуванням необхідних органів. Це є *дошкільним етапом* або *від народження до 6–7-річного віку*. На цьому етапі відбувається вдосконалення роботи всіх аналізаторів, розвиток і функціональна диференціація окремих ділянок кори головного мозку, зв'язок між ними та органами руху, перш за все, рук (розвивається моторика). Це є запорукою формування і розвитку здібностей, що визначають рівень майбутніх задатків для розвитку спеціальних здібностей.

Становлення спеціальних здібностей активно починається *на другому етапі* – шкільному і здійснюється швидкими темпами, особливо в початковій та основній ланках. На початках в ігровій (руховій, конструкторській, організаційній, художньо-мистецькій тощо творчі здіб-

ності), а пізніше – у трудовій діяльності (виготовлення будь-яких елементарних деталей, приладів, приготування їжі, в'язання, пошиття одягу тощо).

Значно прискорюється формування спеціальних здібностей *комплексністю* та *багато плановістю* діяльності, тому що це сприяє одночасному вдосконаленню взаємодоповнювальних здібностей. За цих ознак доречно згадати про вимоги, що сприяють швидкому їх розвитку. Насамперед це *тонкі та точні рухові дії*. Вміння користуватися *мовою* можливо розглядати як відносно самостійну здібність. На цьому також засновано вміння збагачувати інтелектуальні, міжособистісні творчі здібності, що за наслідками забезпечує позитивний емоційний настрій під час виконання та після закінчення трудової діяльності.

Якщо діяльність учнів містить творчий характер, спонукає їх мислити. Вона розвиває не лише здібності, а й розкриває їхню потенційну обдарованість. Така діяльність формує позитивне самооцінювання, підвищує рівень покликання, породжує впевненість у собі, почуття задоволеності від досягнутих успіхів. Л. Виготський назвав це «*зоною потенційного розвитку*». Якщо ж така діяльність не знаходиться у такій зоні, то вона значно послаблює розвиток здібностей, тобто не призводить до формування нових умінь та навичок.

Отже, підтримка інтересу до діяльності через мотивацію означає перетворення мети в реальну потребу особистості. Наприклад, певного рівня розвитку можливо досягти у музичній сфері тоді, коли за допомогою спеціальних вправ навчати учнів відтворювати певні дії (слух, голосові зв'язки, інтонувати звуки тощо), можемо розвинути голос, слух тобто музичну обдарованість.

Говорячи про здібності необхідно зупинитися на їх класифікації. У психологічній науці існує така їх класифікація:

– *теоретичні та практичні здібності*. Вони відрізняються тим, що теоретичні визначають схильність особистості до *абстрактно-теоретичним роздумам*, а *другі* – до *конкретних, практичних дій*;

– *освітні і теоретичні здібності*. Вони різняться тим, що перші визначають успішність освіти і виховання, тобто *засвоєння* учнями *знань, умінь та навичок*, формування якостей особистості, а *другі* визначають, *створення предметів матеріальної і духовної культури, виробництво нових ідей, відкриттів, винаходів*;

– *здібності до спілкування та взаємодії з іншими особистостями*. Тут здібності соціально зумовлені, а саме: входить в контакт з будь-якою особистістю, впливати на інших;

– *здібності міжособистісного характеру*. Соціалізація, набуття форм суспільної поведінки тощо;

– *здібність до спілкування*. Однією з них є реагування на мамин голос – це первинна здібність у вигляді *пожвавлення*, а далі – *здібність розуміння стану, вгадування намірів та пристосування до настрою інших*.

Згадані вище здібності успішно виконують функції лише у комплексі. Не існує успішної діяльності за будь-якої однієї здібності. З іншого боку слабкість однієї здібності не виключає компенсацію іншою будь-якою здібністю.

Згідно з Українським педагогічним енциклопедичним словником С. Гончаренка, поняття «творчість» має таке обґрунтування «...продуктивна людська діяльність, здатна породжувати якісно нові матеріальні та духовні цінності суспільної значущості. Розвиток творчого потенціалу діяльності є важливою умовою культурного прогресу суспільства і виховання людини. Тому на всіх щаблях школи необхідно звертати особливу увагу на формування в учнів різноманітних, глибоких і міцних систем знань, на максимальну стимуляцію самостійної діяльності учнів, на розвиток стійких творчих інтересів, цілеспрямованості творчих пошуків, наполегливості під час виконання творчих завдань» [1, с. 450]. Словник за редакцією М. Ярмаченка дає таке визначення творчості: «це діяльність, що породжує щось якісно нове, що відрізняється неповторністю, оригінальністю і суспільно-історичною унікальністю. Творчість специфічна для людини, оскільки завжди передбачає творця – суб'єкта творчої діяльності; в природі відбувається процес розвитку, але не творчість» [2, с. 442].

Сучасний підхід до обдарованості надає можливість базуватися на думках Дж. Локка, який вважав, що людина народжується з чистою душею, як дошка покрита воском, а процес виховання залишає сліди на цій дошці, залежно від того, на чому воно базується.

В епоху Відродження і в XVIII–XIX ст. разом із твердженням ідеї гуманізму сформувалися концепції цілісного розвитку особистості та здійснювалися спроби їхньої реалізації. Ж. Руссо, Д. Дідро, К. Гельвецій розкрили ідеї всебічного розвитку особистості через розумовий і моральний розвиток, а Й. Песталоцці прагнув розвинути здібності дитини відповідно до законів природи. Це стало теоретичним обґрунтуванням таких течій у педагогіці, як «нові школи» – у Франції, Швейцарії, «елітарні» – у США, Німеччині, Австрії.

Розрізняють *технічну, наукову, математичну, музичну, поетичну, художню, артистичну* та інші види обдарованості. На сучасному етапі розвитку педагогічної науки американські вчені розуміють поняття «обдарованість», як «... потенціал для досягнення на особливо високому рівні відносно інших особистостей певного віку, навчання і соціального оточення».

Значний внесок у розроблення теорії обдарованості зробили українські вчені І. Бех, О. Киричук, О. Моляко, ідеї яких базуються на переконанні, що «...корінням інтелектуальної та духовної сили народу слугує рідна природа, національні традиції нашої багатонаціональної країни, духовне багатство націй та інтелектуальне начало...». Вони вважають творчу обдарованість системою рівнів розвитку особистості.

Згідно з визначенням С. Гончаренка, **обдарованість** – це *індивідуальна потенційна своєрідність задатків людини, завдяки яким вона може досягти значних успіхів у певній галузі діяльності*. Необхідні для розвитку природні задатки самі по собі розвиваються у процесі засвоєння особистістю духовних та інших надбань людства [4, с. 50–52].

Значну увагу Б. Теплов приділив розробці психологічного вивчення видатних творців, великих талантів. Він з'ясував, що талант є *різнобічним*. Таким чином, прояв здібностей у видатних людей в різних галузях діяльності не є *«випадковим збігом»* різних талантів. Він визначає, що обдарованість людини не зводиться до здібностей, що належать до певної галузі діяльності – обдарованість ширша її спеціалізації. Прояв обдарованості – це особистість, а різниця в обдарованості – це різниця індивідуальностей. Показовим тут може бути відношення індивідуальних особливостей М. Римського-Корсакова (для якого характерним було поєднання слухового і зорового уявлення) і П. Чайковський (з його особливою схильністю «емоційно занурюватися» в захоплюючий зміст). Один психологічний тип у своїй творчості базується на *уявленні*, а інший – на *почуттях*.

Ідеї Б. Теплова про обдарованість як своєрідну структуру психічних властивостей та індивідуально-типові відмінності стали відправними для досліджень його учнів і послідовників [там само].

На думку О. Моляко, обдарованість є однією з більш важливих психічних систем упорядкування системи «людина – світ». Таким чином, сфера реалізації обдарованості розглядається в контексті *змістового, продуктивного, процесуального та емоційного аспектів*.

У психології загальну обдарованість визначають як:

- 1) більш високий рівень розвитку загальних здібностей, що визначають діапазон діяльності, в якій особистість може досягти значних успіхів;
- 2) певний «дар», наданий природою, Богом, випадком.

На основі власних досліджень Н. Лейтес пропонує розглядати **три** категорії обдарованості дитини з: 1) *прискореним розумовим розвитком*; 2) *ранньою розумовою спеціалізацією*; 3) *окремими ознаками незвичайної обдарованості*.

Цим самим учений демонструє важливу роль освіти та виховання для розвитку обдарованості.

Таким чином, сьогодні в умовах традиційної освіти і виховання неможливо підтримувати творчий потенціал обдарованості, а тому вважаємо, що необхідним є реформування

середньої освіти з метою створення відповідних умов для розвитку обдарованості дитини з використанням сучасних моделей освіти [там само].

На нашу думку, обдарованість розуміється як родовий, когнітивний, мотиваційний і соціальний потенціал особистості, що дає змогу їй отримувати високі результати в одній або декілька сферах діяльності.

В **інтелектуальній** сфері обдарована особистість вирізняється гарною пам'яттю, живим мисленням, допитливістю.

У **творчій** сфері обдарованій особистості притаманна допитливість.

У сфері **спілкування** переваги обдарованої особистості проявляються у тому, що вона добре пристосовується до нових ситуацій, легко знаходить спільну мову з дорослими, в іграх виступає лідером, бере на себе відповідальність.

У **руховій** сфері їй властива тонка і точна моторика, чітка координація, широкий діапазон рухів. Обдарована особистість добре володіє тілом, має високий рівень розвитку рухових навичок, проявляє схильності до різних видів діяльності, у тому числі, фізичної.

Психолого-педагогічні науки сьогодні класифікують обдарованість за:

– **ступенем сформованості**: актуальна, потенційна; здібність, обдарованість, талант, геніальність;

– **видами діяльності і забезпеченості її сферою психіки**: **соціальна** (лідерство, ініціативність, винахідливість тощо), **розумова** (вміння мислити, аналізувати, порівнювати факти), **академічна** (яскраво виражена здібність до отримання освітніх послуг), **трудова** (в галузі практичних умінь та навичок), **творча** (нестандартне мислення і бачення світу), зокрема фізична;

– **широтою прояву у видах діяльності**: **загальна** (активність, критичність, швидкість, увага), **спеціальна** (музична, художня, математична, літературна, конструкторсько-технічна тощо);

– **формою**: наочна та прихована;

– **віковими особливостями**: рання та пізня обдарованість [там само].

Розглянемо педагогічне оцінювання сформованості творчих здібностей учнів (табл.1).

Таблиця 1

Педагогічне оцінювання творчих здібностей учнів

№	Назва блоку здібностей	Компонент	Характеристика	Критерії
1	2	3	4	5
1	Мотиваційно-творча активність і спрямованість особистості	Допитливість, творчий інтерес	Стійка потреба особистості у знаннях, оволодінні новими способами діяльності	Кількість питань за певну одиницю часу, їх характер
		Почуття захопленості, емоційний підйом	Точний емоційний стан в освітній діяльності	Ступінь і частота прояву названих якостей
		Прагнення до творчих досягнень	Бажання особистості краще виконати завдання, досягати нових успіхів. Бути кращим сьогодні ніж вчора	Ступінь і частота прояву означених якостей
		Прагнення до лідерства	Ініціатива особистості виконувати роль організатора, надавати допомогу іншим тощо	
		Прагнення до отримання кращої оцінки, визнання успіху	Значущість для учня оцінювання результату виконаної діяльності	Як учень переживає поразку, реагує на похвалу досягнень
		Почуття відповідальності	Наскільки ефективно учень здібний розв'язувати протиріччя між особистісним і суспільним, яке при цьому домінування інтересів	Ступінь зобов'язань, відповідальність перед колективом. На скільки особисті інтереси превалюють над суспільними

Продовження табл. 1

1	2	3	4	5
		<i>Особистісна значущість творчої діяльності</i>	Спрямованість учня, місце творчості в системі ціннісних орієнтацій	Рангове місце конкретної творчої діяльності
2	Інтелектуально-логічні здібності особистості	<i>Здібність аналізувати, порівнювати</i>	Уміння виділяти на елементи, знаходити відмінності у процесі освітньої діяльності	Правильність, повнота, глибина
		<i>Здібність виділяти головне</i>	Інтелектуально-логічне мислення передбачає встановлення причиново-наслідкових зв'язків, виділяти головне	Логічність, правильність, глибина, суджень і висновків
		<i>Уміння надавати правильні визначення</i>	Здібність учня логічно, зв'язно озвучувати думки, давати повні, правильні об'єктивні описи явищ, процесів	Повнота, глибина, логічність
		<i>Здібність формулювати висновки</i>	Розвиток продуктивного мислення встановлювати родові ознаки і видові відмінності явищ, предметів шляхом узагальнення суджень	Лаконічність, правильність, повнота
		<i>Здібність пояснювати</i>	Уміння виражати думки, виділяти головне, аргументовано озвучувати сутність питання та способи їх розв'язання	Простота, повнота, аргументованість
		<i>Обґрунтування доказовості</i>	Уміння вибудовувати ланцюг суджень, аргументовано їх використовувати з метою встановлення зв'язку між відомим та невідомим, переконливо відстоювати власну точку зору	Аргументованість, логічність процедур доказовості та обґрунтування
		<i>Здатність до систематизації та класифікації</i>	Систематизувати – це означає здійснювати доказовість явища за певною послідовністю на основі загальних ознак. Класифікувати – це означає розподіляти предмети відповідно більш сутнісним ознакам	Простота, логічність, системність мислення
3	Інтелектуально-евристичні здібності учня	<i>Уміння генерувати ідеї, формувати гіпотези</i>	Ці властивості учня в умовах обмеженої інформації прогнозувати рішення творчої задачі, висувати оригінальні підходи, стратегії, технології та їх розв'язання	Кількість ідей, гіпотез сформованих за одиницю часу, їх новизна, ефективність
		<i>Здібність до фантазування</i>	Прояв творчої уяви, фантазія	Оригінальність образу, новизна, значущість фантазії у розв'язанні творчих задач
		<i>Асоціативність мислення</i>	Здібність учня відображати та встановлювати нові зв'язки між компонентами творчої задачі, що підвищує ефективність їх розв'язання	Число асоціацій за одиницю часу, їх оригінальність, новизна, ефективність для розв'язання задач
		<i>Здібність бачити протиріччя</i>	Це здібність учня вбачати діалогічні протиріччя, взаємозв'язки і розвиток на основі аналізу проблемних ситуацій. Уміння формулювати творчі задачі	Число виявлених протиріч, сформульованих проблем за одиницю часу, їх оригінальність
		<i>Здібність відловити нав'язливу ідею, подолання інерції мислення</i>	Швидкість переключення від очевидного до інноваційного	Ступінь швидкості переключення у видах діяльності, глибина мислення у пошуках нових підходів та аналізу протиріч

1	2	3	4	5
		<i>Незалежність суджень</i>	Здібність учня знаходити оригінальність, мати власну точку зору	Гнучкість та інверсія мислення, ступінь незалежності та відмінність думки
		<i>Критичність мислення, здібність учня до оцінювальних суджень</i>	Як може учень оцінити об'єктивно результати власної та інших творчої діяльності, використовуючи об'єктивні критерії, формулюючи власні оцінювальні судження	Об'єктивність, надійність критеріїв, що використовуються учнем в оцінювальних судженнях, ефективність виявлених помилок
4	Світоглядні якості (власливості) учня	<i>Переконаність</i>	Переконаність у значущості конкретного виду творчої діяльності для науково-технічного прогресу суспільства, здібність доказово обґрунтовувати цю значущість	Ступінь переконання, доказовості суджень про соціальну та особисту значущість відповідно виду творчої діяльності
		<i>Здібність захищати власні позиції</i>	Прояв активності захисту власної позиції	Рівень широти прояву переконання, доведення суджень
		<i>Система особистісних властивостей, високо оцінювальних цінностей та місце світоглядних якостей</i>	Рангове місце світоглядних якостей в системі ціннісних орієнтацій	Рангове місце світоглядних якостей учня в системі його орієнтацій
5	Спрямовані якості учня	<i>Чесність</i>	Моральна якість учня, його спрямованість, що містить: принциповість, правдивість, вірність, об'єктивність, переконаність, правоту, чесність тощо	Частота та рівень ефективності застосування принципів моралі в освітньо-творчій діяльності
		<i>Здібність керуватися принципами колективізму, гуманізму, доброчесності, єдності слова і діла, оптимізму тощо</i>	Послідовне та ефективне застосування вище названих якостей	Частота та рівень ефективності застосування в освітньо-творчій діяльності
		<i>Сміливість</i>	Здібність учня долати страхи, невпевненість в успіху, опасіння перед труднощами, прояв сміливості, мужність, ініціатива, переконання у власній точці зору тощо	Частота та рівень проявів названих якостей
		<i>Рішучість</i>	Уміння учня йти на ризик для досягнення мети, приймати рішення та реалізовувати їх за складних ситуацій тощо	Частота та рівень проявів
6	Уміння до самоуправління	<i>Здібність до планування</i>	Уміння учня виділяти проміжкові цілі, раціонально розподіляти сили, час і засоби в освітньо-творчій діяльності	Раціональність та ефективність планування, частота прояву названих якостей для розв'язання творчих задач
		<i>Здібність до самоорганізації та самоконтролю</i>	Уміння учня мобілізуватися, активно використовувати проміжні цілі, знаходити та виправляти помилки та недоліки в освітньо-творчій діяльності	Ступінь мобілізації для досягнення мети, раціональність використання сил, часу та засобів, число і характер помилок, допущених в освітньо-творчій діяльності
		<i>Самооцінювання</i>	Уміння учня до об'єктивного оцінювання власних можливостей, особистісних якостей для досягнення позитивних результатів	Ступінь адекватності самооцінювання реальної об'єктивності (друзів, учителів), як творчих можливостей та їхніх досягнень

Продовження табл. 1

1	2	3	4	5
		<i>Уміння до рефлексії та корекції</i>	Осмилення учнем процесу і результату певного виду діяльності, визнання та виправлення недоліків з метою підвищення ефективності розв'язання творчих задач	Ступінь і частота проявів названих якостей
		<i>Старанність</i>	Здібність учня відповідально виконувати творчі задачі ефективно застосовуючи власні резерви	Ступінь зосередженості, старання виконати творчу роботу найкраще
7	Комуникативно-творчі здібності учня	<i>Уміння акумулювати та використовувати творчий досвід</i>	Як швидко учень запам'ятовує та ефективно оволодіває новими прийомами, методами, що володіють дорослі та більш здібні товариші	Ступінь швидкого оволодіння досвіду творчою діяльністю інших та адаптація цього досвіду з урахуванням індивідуально-творчих якостей
		<i>Здібність до співробітництва</i>	Властивості та здібності учня до продуктивного спілкування та взаємодопомоги під час колективного освітньо-творчого процесу	Ступінь спілкування, доброзичливості та взаємодопомоги під час освітньо-творчої діяльності
		<i>Уміння організувати колективну творчу діяльність</i>	Якості учня розподілять, мобілізувати та раціонально використовувати здібності під час виконання освітньо-творчих задач	Частота та ефективність прояву названих якостей учня в колективній освітньо-творчій діяльності
		<i>Уміння переконувати у власній точці зору</i>	Аргументовано і доказово вести творчу дискусію, переконувати опонентів в істинності власних суджень і висновків	Частота і рівень ефективності проявів названих якостей в колективній освітньо-творчій діяльності
		<i>Уміння попереджати конфлікти та успішно їх розв'язувати</i>	Якості учня не провокувати та створювати конфліктні ситуації, у випадку їх виникнення коректно та ефективно їх розв'язувати	Частота ефективності застосування прояву названих якостей в освітньо-творчій діяльності
8	Естетичні якості учня	<i>Уміння керуватися естетичними принципами в освітньо-творчій діяльності</i>	Якості учня керуватися принципами простоти, гармонії і краси у процесі освітньо-творчої діяльності	Частота і рівень ефективності застосування естетичних принципів
		<i>Уміння учня досягати гармонії, простоти і краси людських відношень</i>	Якості учня, поряд з іншими, керуючися естетичними критеріями в удосконаленні міжособистісних відношень під час освітньо-творчої діяльності	Частота і рівень ефективності прояву названих якостей учня
		<i>Роль і місце естетичних критеріїв</i>		Рангове місце естетичних якостей та відповідних їм критеріїв (гармонії, простоти, краси) в системі ціннісних орієнтацій учня
9	Індивідуальні особливості учня	<i>Більш типовий темп діяльності</i>	Здібність учня з точки зору його «входження» в активну діяльність виконувати розв'язання творчої задачі без «розкачування», виконувати роботу на високому підйомі власних інтелектуальних сил	Частота і рівень прояву названих особливостей учня, проявлених під час творчої діяльності
		<i>Працездатність</i>	Уміння учня певний час виконувати творче завдання, розв'язувати творчу задачу, не понижуючи темпу і результативності	Час за який учень зберігає достатньо високу освітньо-творчу діяльність
		<i>Більш характерні здібності</i>	Типові стійкі прояви, що домінують мотиви діяльності, особливості розвитку інтелектуальних, світоглядних та регулятивних якостей учня	Вивчаючи особливості стилю освітньо-творчої діяльності учня необхідно звернути особливу увагу на типові сильні та слабкі компоненти його творчих здібностей

Таким чином, поява творчих та обдарованих особистостей різні, але для їхнього розвитку кожна проблема є важливою. У кожному випадку маємо справу з дитиною, для розкриття потенційних можливостей якої необхідно враховувати особистісний фактор, завдяки чому суспільство рухається вперед. Тому наука має випереджати життя, розробляти та реалізовувати нові програми розвитку талановитих і обдарованих учнів.

Використані літературні джерела

1. Гончаренко С. У. Український педагогічний енциклопедичний словник. Видання друге, доповнене й перероблене / С. У. Гончаренко. – Рівне : Волинські обереги, 2011. – 552 с.
2. Педагогічний словник / за ред. М. Д. Ярмаченка. – Київ : Педагогічна думка, 2001. – С. 207.
3. Теплов Б. Проблемы индивидуальных различий / Б. Теплов. – М., 1961.
4. Федорова Н. Педагогічні умови розвитку обдарованої особистості у школі / Н. Федорова. – Київ: Інститут обдарованої дитини, 2014. – С. 50–52.
5. Хуторской А. В. Структура эвристических способностей учащихся [Электронный ресурс] / А. В. Хуторской // Эйдос : Интернет-журнал, 2005. – Режим доступа: <http://www.eidos.ru/2005/0421.htm>. – Назва з екрана.
6. Шадриков В. Философия образования и образовательные политики / В. Шадриков. – М. : Логос, 1993.

References

1. Honcharenko, S. U. (2011). *Ukrainskyi pedahohichnyi entsyklopedychnyi slovnyk [Ukrainian Pedagogical Encyclopedic Dictionary]*. Rivne [in Ukrainian].
2. Yarmachenka, M. D. (Ed.). (2001). *Pedahohichnyi slovnyk [Pedagogical Dictionary]*. [in Ukrainian].
3. Teplov, B. (1961). *Problemy yndyvudualnykh razlychyi [Problem of individual differences]*. Moscow [in Russian].
4. Fedorova, N. (2014). *Pedahohichni umovy rozvytku obdarovanoi oosbystosti u shkoli [Pedagogical conditions of development of gifted oopsity in school]*. Kyiv [in Ukrainian].
5. Khutorskoi, A. V. (2005). *Struktura evrystycheskykh sposobnostei uchshchychksia [The structure of heuristic abilities of students]*. Retrieved from: <http://www.eidos.ru/2005/0421.htm> [in Russian].
6. Shadrykov, V. (1993). *Filosofyia obrazovanyia y obrazovatelnye polytyky [Philosophy of Education and Educational Policies]*. [in Russian].

Madzihon V., Fedorova N. Abilities – Creativity – Giftedness.

Summary.

For decades, mankind has been studying the problems of giftedness. Elementary abilities are perception, thinking, memory, abilities to elementary communications. It should be noted that the formation of abilities in humans has a fundamental difference from animals. In addition to biological people, people have general and special intellectual abilities that ensure its development in a particular environment and they are based on the use of: language and logic, theory and practice, education and creativity, as well as subject and interpersonal ones.

General abilities include what determines the success of an individual in various activities. These include mental abilities, memory, clarity of movement, and the like. Special intellectual abilities define specific skills. These include musical, literary, mathematical, technical, artistic, and the like.

The authors of the article summarize the problems of abilities, creativity and talents of students in school. Readers' attention is focused on the fundamental differences between the above concepts of "ability", "creativity", and "talent". Speaking about abilities, the elements of their development are revealed, and attention is also focused on the classification. The authors describe the concept of "creativity." For the development of students' creative abilities and talent it is necessary to create conditions. Giftedness also has its own classification. The authors propose criteria for evaluating the creative abilities of students.

To reveal the potential of each child, it is necessary to take into account the personal factor, due to which society moves forward. In our opinion, science should be ahead of life, as well as develop and implement new programs of talented and gifted students.

Key words: makings; abilities; creation; gifted students.

Мадзигон В., Федорова Н. Способности – творчество – одаренность личности.

Аннотация.

Авторы статьи обобщают проблемы способностей, творчества и одаренности учащихся в школе. Сосредотачивают внимание читателей на принципиальных отличиях упомянутых понятий «способности», «творчество», «одаренность». Говоря о способностях раскрываются элементы их развития, а также акцентируется внимание на классификации. Описывая понятие «творчества» напоминают о том, что для развития у учащихся творческих способностей и одаренности необходимо создавать условия. Одаренность также имеет свою классификацию. Авторы предлагают критерии оценивания творческих способностей учащихся в таблице 1.

Ключевые слова: *задатки; способности; творчество; одаренность учащихся.*

Стаття надійшла до редколегії 9 листопада 2018 року.